

Издази три-
пут у месецу
на 1 табаку.
Претплата се
шаље напред
уредништву.
Неплаћена
писма од не-
редовних до-
писника не-
примају се.

Засве српске
крајеве стаје
на годину
60 гр. или
6 фор. на по
године 30 гр.
или 3 фор
на три мес
15 гр. или
1. фор. и 50
новића.

ПАСТИР

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЈА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ РЕКТОР БОГОСЛОВИЈЕ ПРОТА Никола Поповић.

САДРЖАЈ: Беседа — Како је постала српска патријаршија — Манастир Зачећа св. Анне.

БЕСЕДА

На Ваведeње. *)

Праведни родитељи Јоаким и Анна приведоше своје невино дете у дом божји, да га посвете Богу на службу; да се ту под руком богоугоднога свештеника Захарије спреми за велику тајну воплоћења сина божјија, да се спреми и воспита за препорођење падшега човечанства; — То дете, та пречиста дјева Марија одређена је била вековима да послужи измирењу неба са земљом, да припомogne те да се човек избави греха и заблуда; да стресе са себе покварену и трулу наравственост, — а да се узвиси на ступањ његова одређења, да се узнесе на првашње достојанство своје! А да се све то ради човека постигне милостиви Бог ето изабрао је и начин и средство, и прилике, које су достојне биле да приме долазећег међу људе сина божјија, — који је животом и науком својом обавестио их и на прави пут извео; —

Велики дакле препорођај света почиње се са васпитањем у страху божјем, са чистом и невином душом и правом

*) Говорно у шабачкој цркви Р. Рувидић.

наравственошћу. Узимљући пример од овог светог и знатног догађаја настојте и ви побожни Хришћани да се семе побожности и страха божијег посеје у срцу младежи ваше још у оном времену, у ком је срце њиово чисто, невино, непокварено. Јер у колико је човек одговоран за своје погрешке, толико исто и пред Богом и пред народима одговоран је и за погрешке свога порода.

Ко год хоће и жели да му је пород срећан али постојано срећан — да му је син честит а кћи племенита, дужан је старатисе да израна започиње обучавити их у страху божијем и чистоти срца. Зна се да што се у младости посеје и прими, то ће се у старости и пожњети — добро или зло, задовољство или горчине. — Извесно је да нов суд чиме се у почетку напоји, онакав ће мирис и издавати. Чему се невина душа у младости навикне, тиме ће се целога живота занимати. У какоме правцу упути се човек у почетку, томе ће остати веран до гроба, а тиме ће или припомоћи човечанству као члан његова друштва, или ће му пак на саблази и досаду служити и од штете бити. Човек ма шта предузимао, чиме се год занимао, свагда ће му послужити као основ — добра настава у поштењу и питомој нарави. Јер одкуд долази то, да се у друштву човечијем свагда налазило људи кои су само по изгледу налик на човека, а по срцу и раду своме далеко ближе под'илазе зверовима него човеку? па што су год у своме животу токорее привредили, остало је за поштена срца људска као створ безполезан, као створ прљав и штетан; — Од куд долази велим то, ако не отуда што у внутреност оваковијех људи није могла да пробие светла луча хришћанске нравствености, хришћанске питомости. — Ништа није за човека незгодније, него кад још израна даде полета својим рђавим навикама и страстима, такав се почне губити у светским насладама док сасвим непотоне, и у неваљалству угине, а животом својим некористи ни себи ни друштву које га је одгајло. Зар би било у свету толиких

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

на пр. Нерона, Калигула и других страшила и саблазна за људе, да су срца њихова зарана напојена била љубављу према човеку, према брату своме? — према човеку у ком је хришћанство остварило и изравнало право како богатог и бедног, тако научена и проста, господара као и слуге. И у нашем народу србском налазимо доста примера који нам служе као узор племенитости и хришћанске наравствености; али има их богме и таквих за које једва да ћемо признати да су појави из нашег рођеног народа, и за које морамо се вазда чудити дивљаштву и суровој нарави њиховој: — Према овоме није сила и богатство услов што човека чини срећним и важним, него су његове хришћанске и човечанске врлине, које га чине да је чувен и виђен, важан и знатан.

Ето примера како је непаметно ако младеж пође клизавим светским путем а не утврди се у вери и страху божјем, у поштењу и љубави братској! — видите колика је дужност и брига ваша да упућујете ваше млађе на добро, — на оно: што ће користити и њима и грађанству; и чиме ће бити срећни и у кући и у породици и у раду и предузимању своме!

Отац и мати по природи најближи својој деци, дужни су да испуне све услове одгајења и васпитања њихова, те тако да створе од њи корисне и ваљане чланове друштву и отачбини. Нарочито мати, која је по своме положају тако рећи неразлучно тело, да се свима силама стара да јој буду највећи украс и понос ваљано одгајена и на добро упућена и навикнута деца. О! колико светих дужности носи на себи свака нарочито србска мати рад деце своје! Ђер она је корен будућег нараштаја; а као србска мати да сама ствара могућности да јој синови, који су иначе под несрећним приликама заостали, достигну хришћанско васпитање и нравствену светску образованост. — Примера ради да наведем овде још из стари времена материнску љубав и бригу о деци својој. Једна жена похвали се својој другарици изредним и скупо-

ценим накитом својим, на шта јој она рекне да ће јој и она што има показати. Међутим њена четири сина као четири златне јабуке дођу из училишта, и мати их представи својој другарици рекавши: „ово су мои украси и сав живот мој!“ Леп пример једне матере и њеног старања о деци.

Мати злоупотребиће своју материнску љубав тиме, ако се више стара да љубимче своје види као човека од укуса и етикета, и развија у њему наклоности телесном задовољству; а нестара се да развије у њему дух и карактер озбиљна, поштена и примерна човека и права Хришћанина; ако га учи туђинству, а презире своје красне народне обичаје, а тиме се страшно греша о децу своју. Мати треба у свако доба да је готова рећи: ево ја и чеда моја која си ми подарио, Господи! ја сам их извела на пут истине твоје, ја сам их васпитала у љубави твојој. Србска мати дужна је бригу водити да јој кћи буде више племенита и благородна срца, него да је од сујете светске; да је светла образа и пуног поштења — чиме су се вазда србске кћери одликовале и у свету далеко чувене биле!

Материнска љубав према деци својој може се злоупотребити, кад она речима наставља и поучава, а овамо самим делом у кући и породици другачије се влада. Јер добар пример већма утиче на млада срца него речи и поука; живот је пак поучнији и пријемљивији. Деца нису кадра толико појмити поуку, колико што више гледа на живот и обхођење своје матере. Мати треба и тога да се чува, да своим умештвом не смета оцу у средствима која би он разумно употребио за исправљење дечије. Да недозвољава деци чинити оно што им је иначе пред оцем забрањено; јер тиме се деца уче лукавству и ласкању, постају дрзка и лажљива; а од таквих грађанство може пре незгоду и саблазан, него помоћ и корист дочекати.

И тако је цела истина да од доброг и правилног васпитања нарави дечије условљава се будућа срећа народна. У

чему имамо примера од побожних родитеља Ђоакима и Анне, који су своје јединче од 3 године започели спремати у духу вере и страха божја — за благодатно препорођење целога света. Чег ради и умолимо пресвету богородицу од које је почетак нашега спасења, и која је заступница рода хришћанског код милостивог Бога, да својом милошћу утврди и вас родитеље и милу вам дечицу у љубави хришћанској и сваком добром напредовању. — Амин.

Како је постала србска патријаршија.

(Свршетак. *)

Ми смо показали, колико смо у стању били како је постала србска патријаршија, још нам о тој ствари остаје, да покажемо, како је гледао цариградски патријарх на ово одељење српске цркве испод његове патријаршке власти као и одношаје српске патријаршије цариградској, док је ова последња није признала као самостална.

Ми смо видели да се патријарштво установи у Србији сабором српског епископа, митрополита и царем и то без питања и одобрења на то цариградског патријарха. Само се по себи разуме, да се ово установљење патријаршества у Србији није нинајмање допадало цариградском патријарху, јер су овим његови интереси повређени, патријарско достојанство и влас понижена. Но негледајући на то, он није на прво време показивао да се противи постанку српске патријаршије, нити је изјављивао права свога старешинства над српском црквом, но је све прећутао. Али после три године, кад по смрти првог српског патријарха Ђанићија, сазват беше сабор у Серезу, из вишег свештенства, поради избора другог патријарха Саве, и кад на овом сабору буде закључено, да

*) Овај чланак о постанку српске патријаршије, написао је Андрија Маријановић на руском језику, док је ђак у Русији био, а превео га је с руског ђакон Живојин.

се уклоне из српских земаља сви митрополити и епископи, који су Грци, цариградски патријарх, Кослит прокуне Душана, патријарха, Саву, сабор, српско свештенство и одлучи их од цркве (1.)

Какак је утисак учинила ова анатема патријарха цариградског на Душана и српско свештенство незна се најтачније. Неки од српских историка веде, да Душан није ни најмање обраћао пажњу на ову стару калуђерску измишљотину, већ је продужио свој правац противу грчке и даље. Други опет историци, међу којима и Раић напротив говоре, да је Душан прочитавши анатему патријархову, покајао се и молио патријарха за опроштај. Патријарх му обећао да ће опростити, но с тим условом: ако поврати Грчкој све земље, које је од ње завојевао: ако престане носити титулу грчког императора и ако се обећа да неће више нападати на грчке земље. (2.)

Само се по себи разуме, да Душан није хтео по овако скупу цену повраћати изгубљени благослов патријархов; анатема ова остане до смрти Душанове неопозвата, као и патријарштво српско непризнато од стране патријарха цариградског.

После 32 године, кад је доза Немањина изумрла, кад, по смрти Душана, наступише зле околности за српску земљу, изнутра због зле унутрашње управе његове, а споља због навале турске изменили су се ови затегнути одношаји између цариградског патријарха и српске цркве.

Кад, најпре великаш, а потом краљ српске земље, и убица нејаког цара Уроша Вукашин, и сам погибе од убице и земља без владара оста, народна скупштина избра на престо српски Лазара Грбљановића, једног од намесника душанових. Но пре него што је венчан за владоца, патријарх српски

(1) Истор. слав. народа Раића ч. II. стр. 627. гласник друштва српске словесности, ч VI. стр. 41.

(2) Истор. слав. народа Раића, ч. II. стр. 628.

Геврем и остало свештенство, које на сабору беше, замоле Лазара, да пошље депутацију у Цариград, која да изрази код патријарха да се анатема са српске земље скине. Лазар се сагласи на то, пошље депутацију, од три свештеника, у Цариград. (1). Император грчки и патријарх врло се обрадују овој депутацији. Патријарх скине анатему са српске земље и свију оних који су у Србији под анатемом умрли; призна „саборно“ установљено патријаршество у Србији; и са овом српском депутацијом пошље два свештеника од своје стране, да присуствују при венчању Лазара и да дају народу српском о помирењу грчке цркве са српском и да је опозвата бачена анатема натраг. (2). Оваким начином и цариградски патријарх призна српску патријаршију и добри се одношаји опет између ове две цркве поврате.

Манастир зачећа св. Анне или даљне пештере у Кијеву.

(Наставак.)

Даље иде Керонтије II. печерски канонарх. Даље иза ових мошти иде Захарије постник и Схимник Силуан и Антон чудотворац (овај ми се чудотворац учини неприродног тела, те изгубивши веру и љубопитство, напиша овог, који је сав као и остали обвијен у свиленом црвеном покрову. Заиста је тело јер кости почеше пуцати, место мном мишљеног дрвета, тако рђаво мисле Пољаци о овим стварима, док из њихови св. камених кипова расте сваки дан коса неком свецу, јер овоблагосиља сваки нови пас. Да ме св. отац из другог буцака опази зло) и Игњатије архимајдрит печерски. Ми већ дођосмо и до бив. гробнице св. Теодосија, који је сада у манастиру који је нас против цркве рођења Христа. Она је онаква иста као и преподоб. Антонија. О ископу и налазу св. моштију пре-

(1) Истор. слав. народа Раића ч. IV. стр. 16.

(2) Истор. слов. народа Раића ч. IV. стр. 19.

подоб. Теодосіа Нестор повістописац пише, кои іе сам то радио и очевидац био; „Истино и вѣрно раскажѣ вамъ, ибо не отъ дрѹгихъ о томъ слышалъ, но самъ былъ начальникъ Теодосію, и мы пришли въ пещерѣ, тайно отъ всѣхъ; рассмотрѣвъ же мѣсто, назнаменовали, гдѣ раскопать и оудалилисз. Тогда игѹменъ сказалъ мнѣ: возьми съ собою кого хочеша что бы помогъ тебѣ, но кромѣ тѣхъ никомѹ неговори, что бы никто изъ братіи не ѹзналъ, доколѣ не вынесемъ св. мощи изъ пещери. Я ѹстроилъ въ тотъ же день орѹдіа для копанія. Ёто былъ вторникъ и въ глѹбокій взалъ а съ собою двѹхъ изъ братіи мѹжей чѹднихъ въ добродѣтели. Тайно одъ всѣхъ мы пришли въ пещерѣ, гдѣ саткоривъ молитви съ покло-неніемъ и воспѣвъ псалмѣ пѣніе ѹстремилисз на дѣло. А началъ копать, и много потрѹдившисз, вѣчилъ лопатѹ дрѹгомѹ; но копая до самой полѹночи, мы немогли обрѣсти честныхъ мощей сватаго и стали мы много скорбѣть испѹскаа слези изъ очей, ибо помишлали, что сваты неблаго-колитъ себа намъ авить; и вотъ пришла намъ иная мисль; не копаемъ ли мы въ дрѹгѹю сторонѹ? Тогда а опатъ взалъ орѹдіе и сталъ прилѣжнѣе копать; одинъ изъ бывшихъ со мною братій стоимъ предъ пещерою, и ѹслышавъ било цер-ковное, ѹдаряющее к ѹтрени, возгласилъ ко мнѣ, что ѹже ѹдарили церковное било. Я же прокопавъ тогда надъ чес-тними мощами сватаго и отвѣчалъ емѹ: прокопал и а ѹже брате! когда же прокопалъ, внезапно обзалъ меня страхъ великій и я началъ зывать: преподобнаго ради Теодосіа господи помилѹй ма! — Потомъ послалъ игѹменѹ сказать: приди отче, да изнесемъ честныа мощи преподобнаго, и при-шедъ игѹменъ съ двѹма изъ братій, а же прокопавъ болѣе и наклонившисз ѹвидѣлъ мощи свато лежащія: ибо саставы были всѣ цѣлы и не причастниа тлѣнію, лице свѣтло, очи сомкнѹти и ѹста, власи же пристали ко глѹвѣ, и такъ возло-жившій на одръ честныа мощи сватаго, мы вынесли ихъ изъ пещеры. Ово наводим, да ми нисмо, као што нас кору,

одступили први од славенског језика. Ова је црква прастара и можда најстарија од свију у пећинама. Пред самим дверима стајаху честице од св. мошти једног младенца убијеног Иродом ради убиства Хростова, у сребрном ћивоту. Оне су донешене овде из Јерусалима патријархом јерусалимским Теофаном. Напоследку ево долази кнез вратар Никола Светиша, о коме смо говорили у говору о болничком манастиру. И тако се доврши дуги број светаца, калуђера, кнезова, жена, деце, испосника, схимника, затвореника, девојака, ћутљиваца, мученика, велико-мученика, послушни, трудољубиви, скромни чудотворни. Оваквих светаца ја наброја до 137 а биће их у обоим пећинама до 150 ако не више. Они су сви у једноликим дрвеним ћивотима вишњеве боје. Сваки над собом има обешену таблицу, на којој пише шта је и како му је име. Сви су такође обмотани и увијени у једнаке покрове од црвене свиле и на прсима имају крстове пришивене за ове покрове, који су од црквених крстова на одежама и од одежди ни у чем неразликују. Неописана милина обузима човека, кад из ових пећина изађе на чист ваздух, где још сунце греје. Гроза обузима човека при помислу, да ма куд ишао и ма шта радио, мора се на послетку сместити у земљу. Величанствени изглед Дњепра при изласку моме из пећина још се је величанствениим показао. Ми се опет кроз помануте несрећнике морамо вратити, да би дубље упечатљење о овом јадном свету у душама нашим остало. Они сви као и поклоници имају ручак и рану у Лаври у тако званој гостионици лавреској. Ових последњи имају неколико пута у години, где се сва светина састојећи се из 150 тисућа овакви поклоника смести и руча, и просјацима се сваки дан даје и ручак и вечера. Они уз јело имају и кваса, првог руског пића, које се овде особито добро прави и кога сам ја први пут у духовној академији пио, па и каше, без које Руси живети немогу, још леба се увек износи црног и белог, којим се и руски сељаци ране. Најглавнији је празник, кад сви

ручају, где се можда више од по милиона народа стече успење Богородице. О овим поклонцима и поклонцама треба говорити или врло много или никако. Ја ћу само напоменути, да они из свију крајева огромног руског царства путују, да се свима светим печерским поклоне. Они по неколико година путују и на путу су у вел. поштовању, сваки им даје леба, кваса да пију, преноћиште, а неки и по неколико месеци ране ове поклонике, кад у велике зиме западну. Има их и таквих, који још по 6 или 7 тисућа врсти носе по цакуљицу песка, те бацају овде, да би са овим теретом и грехови њихови отишли. Кад каза о руским поклонцима и поклонцама, који пролазе неколико тисућа часова растојања док дођу до кијевске Лавре печерске, до траицко-сергијевског посада или манастира св. Сергија иза Москве 15 часова даље, до Білозерског манастира у архангелској губернији на даљнем северу и на біелом или леденом мору, онда морам коју рећи и о руском поњатију о простору као и чудновато и различно од поњатија свију народа на свијету на овом земном шару. Овакви поклоника и поклонца на 82 милиона житеља у руској држави 3 милиона до 5 сваке године или непрестано путује, а има их кои ништа друго неради до само путује од једног до другог манастира, те да се поклони и помоли томе и томе светом, такој и такој св. богородици, који у Русији има до 52, као сибирска, казанска, владимирска, иверска, астраханска, кијевско-печерска новгородска и т. д. које су добиле имена од ти мјеста у којима су каква чуда учиниле. Руском простом сељаку било старцу, девојци, момку, не само из села него и из вароши, па и из највиши властелски кућа отићи пешке неколико иљада часова растојања само зато да се поклони коме свецу, не значи ништа, а св. Гора и Јерусалим су код њи близа и недалека мјеста, као што си виђео пре неколико година оне Русе кои су доносили иконе код нас и продавали и то чак из владимирске губерније, и све су то прости људи и ове-

іани пуки сељаці, коіи лети ору и сеіу, а зиму ціелу живо-
пишу светитеље, чиіе животе они у прсте знаду, као и стари
и нови завіет, иначе неби се могли іавно препирати са рас-
колницима, кои секта има стотинама н овима доказивати праву
и истину віеру православну, іер они држе, да іс она погана
и нечиста, и да іе држи ђаволски створ, цар руски и уоб-
ште сви цареви и владаоци да су синови ђавола, папа анти-
христ, владике руске и остали ђаволи, цркве зборишта ђа-
волска и т. д. коіе се препирке допуштаіу сваки дан по
црквама извістним, а од ускрса, па до св. троїца сва се
Русіа тако рећи обрати у препирке богословске, коіа се
іавно по сокацима, по пиіацама, пред црквама, манастирима,
школама и т. д. одправља, па и ако се ту иде противу
власти, државе, цара, владике, цркве и т. д. трпеливост іе
наівећа и све се то одправља на најтишиїн начин, умно ра-
зумно, без кавге, вике, дреке и овим подобни, и сваки своіе
узбуђење потврђуіе светим писмом, апокалипсима и т. д. ос-
нованим на логичним и филозофским истинама. Жалост іе
велика виђети ове људе што прекрасне своіе умове троше
на овакве ствари. Іа поче о поњатиіу руског човека или
Руса, о просторима и растоіањама, како, тако исто, и о по-
њатиіама другим, као поњатиіама о власти, правди, правіци
и т. д. Руски ум од свиіу умова, свиіу народа на овом
земном шару разликуіе се у томе што у њега нема граница
ни у чему, нити има црта он у своме уму коіе би ове оз-
начавале, у каквом га год узмете погледу. Можда іе овоме
узрок огромно царство руско коіе се скоро неможе обхва-
тити нашим ограниченим умом, а іош мање кога другог не-
славенског народа, іер и ми у нечему у нашем уму немамо
граница као што ћеш доле виђети, као и Руси што немаіу
а у нечем смо опет од њемачки, романски и грчки народа
примили, сасвим ограничена поњатиіа њина, а та су н. пр.
о простору, коіи іе код нас подпуно зацарио се, те тако
у нас од Ужица до Биограда по нашем претерано ограни-

ченом поњатију; то је по нашем уму страшно огромно пространство. Одтуда код наши државника то поњатије, да је наша земља велика и да се треба постарати да се житељство у њој умложи, јер vele кад у Белгији на 500 □ миља могу живити 5 милиона зашто у нас на 900 немогу 9 милиона живити? овде је осим ограничености у простору ограниченост и у знању. јер Белгија лежи на мору и многе вароши има, а одтуда и на енглеској земљи може се смејстити 28 милиона, кад у једном мандату само живе њи више од 3 милиона душа. Ова ограниченост на несрећу нашу још се тим јаче утврди у нашим младим умовима наше младе господе, која се на страни уче, што они бивају у оним земљама у којима кад зеца лове они прелазе границу једне државе и квочка заједно с пилићима без тескере пређе у другу државу, па после се ово пренесе у свему и у сваком погледу у будући рад државни. Тако и Грци у свему су добри за мањусне ствари, као што се и из изображења њиови светаца на долазеће види, подобно и још мањи од њемачки сушествовала је, па одтуда вам Грк може на свакој страни земље показати историчне доказе сбивши се догађаја. Дај Боже да се ова ограниченост нашег ума искорени из наши глава и поњатија, па до ослобођење србске земље од Венеције па до Анкарнанија и од Дунава, Тисе, Алте Марице и грчког мора небуду непрегледни простори за нас, а обична и то врло мала државица и земљица, која ипак може неживити, а тек животарити и мриуцати. — У Руса свако поњатије јавља се у изследима или форми безусловној, па зато за Русе нема погранични црта, које би показивале различност два противуположна предмета, или да некажем и да неидем тако далеко те да и сам небудем без границе кад у Руса у поњатијама нема тачке која би тако строго и оштро показивала додире два поњатија, док напротив човек романског, њемачког и елинског племена у овоме се строго разликуе, како од Руса, тако и од Срба, па зато сви ти на-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

роди кад ми на њи гледамо изгледају пред нама као ограничени, глупи и луцкасти — ударени; па зато се нама и чини, а тако и јесте у самој ствари, да су сви ти народи неспособни и немају дарова ни зашто таквих какве ми имамо. Они доиста таквим и јесу. Узмимо н. пр. Енглези од 10000 људи научени нећете наћи једнога човека који говори на три језика туђа, од 5000 њемаца једва ће један да говори на 5 или 6 језика, а има их много, који све не само европске, него и азијске језике знаду, у чему неизостајемо много и ми Срби не научени, а прости, јер слабо има Црногораца који незнаду италијански, турски и т. д. а прости Срба ненаучени у Аустрији који незнаду влашки мађарски њемачки и т. д. Па одтуда ћете код Руса наћи огромни књижурина од свију књига свију народа поједину узевши. Оdtуда се и наши Срби тамо учећи се одликују огромношћу своји сачињења, као Раић и т. д. Ово је у неком погледу добро, а у неком зло. Тако н. пр. што се тиче власти, ми се подпуно са Русима слажемо. Власт садржи у себи много видова, који се непрестано мењају и који сви имаду значаја сваки само на своме месту. Тако једна је власт врховна у држави, а друга је ограничена која има ограничена права основана православноим опредељењима, која имају своји особити круг діјествовања. У тим државама ће влада неограничени владоц сва власт сосредотачава се у лицу истога док напротив ће њи више владају, или ће је владоц ограничен ту долази неограничење власти и на друге или другим њима подобним, туна власт њи више діеле међу собом, па и у ограниченим и неограниченим државама та власт долази само на та лица која владају или управљају у неограниченим на владоца, а у ограниченим на истог и у неколико на његове министере, но ни у првом ни посљедњем начину власт непрелази на органе, којима оне обе управљају државом, и ти су органи само чисти органи или та лица која имају дужност извршивати налоге власти, а не представљати саму власт оличену у својим

јединим личностима; док напротив у нас и у Руса ти органи увек стреме се и теже да оличе саму власт, т. ј. да буду чистом влашћу, а не органима исте. Тако код нас жандар и полиција на противуріечије закона рачуна као на ударање на саму чисту власт, а тако исто и у Русији, а на одпор закону већ се рачуна као на буну. Нижи чиновници безусловно покоравати се старијим или верују у његово знање без икакви изузетака и слушају га или га презиру опет без граница и мрзе на њ гледајући у свачему без икакви изузетка. Одтуда је код нас а и код Руса тежња за неким небивалим никада правом, или другим ріечима: све или ништа, док остали људи припадајући другим племенима држе се увіек средине и у томе ограниченост ума њиховог узима врх над руским и србским у овом погледу. Тако да наведем други приміер руског неограниченог ума. Тако поњатије и слобода још већма нема икакви граница како код Руса, тако исто и код нас и Пољака. Слобода једног лица у држави ограничава се слободом другог лица. Слобода неколико лица ограничава се слободом обштинском, слободе обштинског лица ограничавају се слободом срезова, слобода срезова или ако узмемо да су исти оличени у јединици, ограничавају се слободом окружја или код Руса округа, а ови опет слободом губернија, а слобода свију ти лица поједини, скупа неколико њи, обштински, срески, окружни и т. д. даље; свију ти лица слобода ограничава се діјелством власти. Без ти ограничења живити се у друштвима неможе и без тога слобода бар по поњатију лица родивши се одрастившим и живећим у друштвима била би не слободом него чистим и најтежим робством. У коликој ће мери и до ког степена поједина слобода бити ограничавана, слободом скупним, а ове обштинским и т. д. то зависи од мјеста, времена обичаја и т. д. једном ріечи то зависи од местни и времени условија, но у сваком случају поњатије о слободи кад се живи друштвено неможе бити, ни мислимо иначе него у предіелима и границама које су

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

означили или закони писани, или обичаји. Међутим у Руса, и та је слобода без икакви граница, јер научени Рус непризнаје никакву власт над собом, као и велика множина прости људи, да неспоменем козаке, а нарочито те секте разколничке, која непрестано и јавно свуда проповеда безвластииа или да треба живити у подпуној слободи, а то је живот који неће никакве власти и права, па и обштинска непризнавати, једном речју: бездржавије. Сваки од ови проповедника или уобште ум Руса оће само томе закону да се покорава и његове границе и опредјељена да прима, који се њему допадају, те тако у том случају за свакога треба особени закон написати и свакога минута мењати по вољи тога који га прима. Сваки поступак и сваки најблагороднији рад државе у њему пробуђује највеће негодовање, а кад види не само у вароши своје државе, него и у варошима туђи држава и туђи народа чиновника, полицаја, војника, жандара и т. д. он је већ у љутини и готов је на сваки минут првога кога сретне уватити за гушу и смождити га. Тако је исто скоро и код нас, па одтуда се може протумачити та велика и огромна мржња наши грађана према нашим чиновницима, и ако ови угурсузлудима и наградама нису ни милионитну част спрам чиновника други држава. Тако Рус нема границе у слободи и он у поњатијама о слободи прелази на количество или неслободу, као и ми на адуковање које није ништа друго до робство и неслобода у највећем степену. Одтуда ми можемо протумачити, зашто Руси садању своју слободу превазилазећи у обиму слободе свију европски народа не зову слободом, него називају је неслободом, робством, теретом, мучењем и т. д. Рус разуме слободу ту кад је он до 15. века премештао се с једног места на друго ишао је од једног књаза другом те свадивши се са овим прелазно трећем, па и не Русу, против свију државни, човечни народни а и свои собствени користи, а то исто видимо и код нас. Одтуда у 15. веку, кад су користи државне, народне

и обште свакога појединог Руса захтевале, да се зна и утврди свакоме стално и постојано живљење, Руси сви постадоше јадно и чемерно робље, како се само може помислити, и то је само зато, што у уму и у појатијама о слободи као и ми немадоше и немају граница, него морало је остати или бездржавије т. ј. разбојничество или робство, а то исто видимо као што реко и код нас и у нашем народу. Тако исто Руси вичу непрестано на централизацију неку, а захтевају самоуправу, ова дата, али под именом самоуправе, сваки Рус разуме својеволство у најширем степену. Тако у свему томе умови остали европски племена, ограничени и чинећи се глупи и луцкасти у овоме или чисто државном погледу бољи су него руски и наши, а што се осталогаче тиче они су ограничени, луцкасти, глупи, недотупавни, па ће такима и остати, док неограничени руски умови у простору, знању и осталима добрим својствима све ће више и више напредовати и ширити се, претичући умове свију остали туђи племена. Дај боже да и ми од побројани рђави својства нашега ума примимо бар ова добра руска, а она прва избацимо. Ја одо далеко од мог предмета за које ћеш ми опростити, читаоче, па ево ме опет на овом светом месту. Пре нег што одем другим пећинама, описаћу њихов постанак врло укратко, да би и о њима имао појам. Пећине ове основао је један човек родом из Черитовске губерније из бив. града Љубића. Он је ишао у св. гору, и тамошњи калуђер видивши у њ силу непоколебања у вери и побожности представи му, да би добро било, да и сам такову св. гору оснује у својој земљи. Овај св. човек у калуђерству прозван је Антонијем. Он вративши се из св. горе, све је тадање руске монастире обилазио но нигде згодно место за удејствовање своје цели ненађе до печерских гора, тада бивше сасвим пуста, обрасле шумом неприступне, осим дворца већ рушећег се летњег Владимирова на Брестову 1056. год. Свршиће се.